

HONISMERETI OLVASÓKÖNYV

Kossuth Lajos és Cegléd

Az első találkozás Kossuthtal

Százhuszonnyolc észteendeje történt, s azóta egyre világosabbá vált, hogy a magyar polgári forradalom kevésbé a szellemek, inkább a jobbágyok, iparosok, kereskedők és vállalkozók forradalma volt. A „szegény jobbágy” nem is volt olyan szegény, hiszen állatokkal és eszközökkel rendelkezett, máskülönbem nem adták kezére a nemes birtokosok a telket. Cegléden egy jobbágytelek kilencvenhárom hold volt, legnagyobb az országban. Ezeket az öröklések folyamán az utódok fél-, negyed- és nyolcad részre osztották, ennél kisebbet nem engedélyezett az uradalom. De voltak családok, melyek fölfelé bővítették jól megválasztott házasságuk révén másfél- két telekre. *Csizmadia Mihály* negyvennyolcas főbírónak például másfél telek volt használatában legelőkkel, aklokkal, szőlőkkel és vámot hozó szárazmalmokkal. Számos fennmaradt jobbágyi végrendelet tíz-tizenöt lovat, húsz-harminc szarvasmarhát, juhokat százával, disznókat tucatjával hagyományozott. Igaz, hogy a jobbágy adózott, robotolt, katonát tartott és nem volt egyenlő polgára a nemesi hazának, sem a törvény előtt, sem emberségben.

Negyvennyolc márciusában a jobbágyok jóformán ajándékba megkapták az addig használt földeket — itt Cegléden jó fekete agyagos szántókat — így egyik napról a másikra birtokosokká váltak, robot nélküli nagygazdák lettek.

Ausztria a magyarországi változásokat nem fogadta el, az elsőre megadott törvényeket és kedvezményeket kezdte nyirbálni, sőt szeptember 11-én harmincnégyezer horvát osztrák tisztek vezetésével betört a Dunántúlra.

A nép fegyverkezni kezdett, s a ceglédi gazdák napok alatt kiállítottak egy lovas, egy vadász és három gyalogos századot, összesen kettőezerháromszáz fegyverest. Egybehívták Körös és Kecskemét vezetését Ceglédre, hogy a „három város” több száz éves szövetségét — utoljára a történelemben — felszólítsák a kormány fegyveres védelmére. Ceglédé és Csizmadia Mihály bíróa a dicsőség, ezért a páratlan határozatért. Minden szavát tanítani kéne a kései fiatalokkal, lássák: ha egy nép jól érzi magát a hazában, és azt magáénak tudja, önkéntesen is meghozza érte a legnagyobb áldozatot.

... Ezen rettenetes helyzet által felriasztva — Kecskemét és Nagykörös városokkal tartott kölcsönös értekezés s hideg megfontolás után az összes Minisztérium és Képviselőházhoz tisztelettel járulván, az összes haza (Magyarország és Erdély, H. L.) színe előtt ünnepélyesen kijelentjük: mikint ha az eddigi veszélyes rendszert tovább is követik, hacsak egy pillanatig is azon remény után kapkodva, miszerint a bécsi gonosz Kamarillát lekérlelhetik, a nemzet fegyverfogható fainak felfegyverzését halogatják: bizodalunkat bírn nem fogják. Mert mi nem akarjuk, hogy nemzetünk elenyésszék s a később kornak úgy juttassa tudtára a történetírás, mikint azt gyávaságunkkal megérdemlettük. Sorsunk Isten kezében van, de ügyünk igazságos és hiszszük, hogy az igaz Isten bennünket el nem hagyand. A Haza szent nevében kérjük azért a Kormányt és az Országgyűlést, lépjen a cselekvés terére, nyúljanak a legrendkívülőbb eszközökhöz, melyek a gyalázat és végenyészettől megmentsenek, és mi minden rendeleteinknek, mikint kell — vakon engedelmeskedünk, nyilvánítván: hogy hazánkért és nemzeti becsületünkért minden áldozatra készek vagyunk és inkább kívánunk dicsően meghalni, mint gyáván élni. Szedjük össze erőnket és cselekedjünk. Költ Cegléden, 1848. évi szept. 17-én tartott nép- és közgyűlésünkből. Kiss László főjegyző. Cegléd m. város közönsége: Csizmadia Mihály főbíró, Kovács Samu képvis. elnök”.

Kossuth toborzó beszéde a ceglédi piactéren (Apáti-Tóth Sándor repr.)

A ceglédi határozatot szeptember 17-én fogalmzták és másolták le négy példányban: Kőrös, Kecskemét és Cegléd levéltárainak, illetőleg a negyediket fölküldték a Honvédelmi Bizottmánynak. Kossuth kapva-kapott a három város levelén, elhatározta, hogy Ceglédre megy a forráshoz, vasárnap, szeptember 24-én délután, különvonnattal.

A város nem tudott a pestiek tervéről, telt a vasárnapja megszokott jószágotetés-sel, az asszonyoknak az ünnepi ebédre való készülődésével, tisztálkodással, parádés ruhában, hófehér ingekben az istentiszteletre indulással. Utánna az akkori szokás szerint csak a nők siettek haza, a férfiak a templomok előtt álldogáltak beszélgetve, várva a városi drabantot a dobbal, az írnot a hirdetőkönyvvel. Szeptember 24-én huszonötféle hírt kiáltottak ki, végül meghírdették tizenegy órára a város házi nép gyűlést. Szorongott a férfiak sokasága a szűk udvaron, a bíró és a jegyző ismertették a veszélyes helyzetet és ismételten fegyvert és elszántságot kértek a néptől a szabad haza és a forradalom vívmányainak megvédésére. A nép újra fölajánlotta, amit kértek, majd beszélgetve halkán vagy hangosan, ki-ki vérmérséklete szerint, ballagott haza ebédelni.

A különvonnat délután hozta Kossuth Lajost, Jókai Mórt, Csernátorny Lajost, Lopreszti Árpádot, Rákóczy Jánost, Vörös Antalt és a kíséretben számos író és újságíró, kardosan, puskásan, maga Kossuth négy pisztollyal bőrvöében. Beérkezésükkor a ceglédi vasútállomáson éppen a délvidéki harcokból hazabocsátott Földváry nemzetőrszázadalj pihent gulába rakott fegyverei között. Kossuth sorakoztatta a zászlóalját és négyszögében olyan gyűjtő szöveget intézett hozzá, hogy hatására a fegyveresek lemondtak a szabadságukról, nem ültek vonatra, hanem rendezett sorokban, Kossuthal az élen vonultak be a városba. Volt valami teátrális a bevonulásban, de a hatás nem maradt el, a nép nagy tömegekben futott a városi tanács épülete elé. A tanásiakkal együtt akkor tizenötezer lakója volt Ceglédnek, korabeli írások nyolcezer főre becsülték a népgyűlést. A tanácsháza udvara szűk volt, kihozták egy tölgyfaasz-

talt a katolikus templom elé, oda helyezték, ahol most a Szentháromság-szobor van, arra állt Kossuth. Egymásra talált itt a nép és a vezér. Nem kellett itt senkit meggyőzni, véget nem érő éljenzések közt mondta el a szónok a beszédét, melynek végzetével sorakoztak a ceglédi századok, hogy másnapra útrakeljenek Jellasics elé. A hadvezetőség a Duna balpartjának védelmére osztotta be őket Dömsöd—Kunszentmiklósi térségében. Október harmadikáig tartották állásaitkat, majd a kormány parancsára a bánt győztesen megvívó pákozdi csata után fölvonultak a pesti díszszemlén, leírhatatlan lelkesedést kelte a menetütemre énekelt „Kossuth Lajos azt üzente” dallal, melynek szövegét a ceglédi *Orosz János* írta. Cigánybanda volt velük, s amikor hazaértek, hármás sorokban zengő muzikaszóra lépkedve vonultak a tanács elé.

A második találkozás Kossuth Lajossal

Kossuth számkivetésében időnként hallatott magáról, s kijelentéseinek ország-szerte óriási visszhangja támadt, de még a határokon túl is. Lelkes hangok kiáltozták a nevét s egy újabb hullámig bő téma volt a politizáló magyarok száján. Történt, hogy Cegléd országgyűlési képviselője 1876. december 3-án meghalt, s a pótválasztást december 27-re irták ki. December 14-én jelent meg az Egyetértésben a legfrissebb Kossuth elmélet, melynek elolvasása és széles körben való megvitatása után határozta el magát a város az agg kormányzó megválasztására. „Kormányzó Ur! A keleti kérdésben irt utolsó levelében oly híven tolmácsolta Magyarország közvéleményét, hogy abba mindnyájan, pártkülönbőség nélkül belenyugodtak, azt elfogadták és magukénak vallják. Ily körülmények közt és midőn okunk van azt elhinni, hogy bizonyos magasabb körökben kormányzó ur által kifejtett nézetekkel és a magyar nemzet érdekeivel ellenkező politika követetik, mi az első alkalmat, melyet nekünk közbecsülésben élt képviselőnk kora elhunytá nyújtott, felhasználjuk arra, hogy a magyar nemzet közvéleményének egy újabb megnyilvánulása által azon politika mellett tüntessünk, melyet kormányzó ur s vele az egész magyar nemzet magáénak vall. Ezen okok indítottak bennünket arra, hogy bátorságot vettünk magunknak, hogy az ön nagy nevét tűzzük zászlóinkra akkor, midőn új országgyűlési képviselő választásra felhívtunk. Ceglédváros szerencsésnek fogná magát érezni, ha a körülmények úgy alakulnának, hogy lehetővé tegyék a magyar nemzet régi forró óhaját — önnek hazájába való visszatérését... Cegléden, 1876. december 25. ötvenöt központi bizottsági tag.”

December 27-én közfelkiáltással képviselővé választották és azonnal, délelőtt tíz órakor a következő szövegű táviratot küldték Kossuthnak Collegno al Baraconeba: „A ceglédi választókerület mai napon országgyűlési képviselő választásra gyűlt össze, örök hálójának kifejezést adandó Önt mélyen tisztelt hazafi, egyhangú lelkesedéssel képviselőül megválasztá. Midőn kötelességemhez híven erről értesíteném, szabad legyen a választó kerület osztatlan reményének is kifejezést adnom: hogy ön mélyen tisztelt hazafi, az összeolvadt pártok ezen hódolatát kegyesen fogadandja. Nyújtó Pál választási elnök.”

Néhány nap múlva vették tervbe a küldöttség kiutazását Itáliába, elvinni a mandátumot. Ezen terv megakadályozására Kossuth lemondott egy január 5-én kelt levelében s ezt követő harmadnapon egy francia nyelvű táviratban.

A választás, a mandátum már csak ürügy volt, s január 21-én százket ceglédi, tíz nagyköri és két abonyi ember indult útnak a gőzössel. Pesten az egyetemi ifjúság küldöttsége várta őket és a rendőrség, mely körülfogta a diákokat, de a ceglédieket is, leszakította őket a lelkesen tüntető pesti nép sok ezres tömegétől. Mégis volt díszbéd a Hungáriában, eltartott este hét óráig, szünni nem akaró hazafias szónoklatokkal. Kilenekor indult tovább a vonatuk és útközben, átutazásuk hírére, minden állomáson százas tömegek éljeneztek őket. Harmadnap Milánóban éjszakáztak és január 24-én találkoztak a kormányzóval. Az előzékeny olasz vasutasok a szerelvényt Kossuth villája előtt állították meg. A százas küldöttség az eredeti negyvennyolcas ceglédi nemzetőr zászló alatt vonult be az öreg kormányzó udvarára. A korábbi nagy fogadkozás, hogy éghatóság kiáltásokkal lépdelnek a szent ember elé, meghűsült, a könnyekkel küzdő, javarészből vén parasztok inkább sóhajtottak és tipródtak egyik lábukról a másikra. Végül is a rutinos szónokok állították helyre az egyensúlyt. Egymásra lelt ismét a nép és hivatott vezére, „Mi ott szeretnők látni hazánkat, ahol te vagy, és tégedet ott, hol van hazánk!”

Hegeaüs Károlynak, a Százasküldöttség tagjának ajánlott Kossuth-kép (Apáti-Tóth Sándor repr.)

ve énekszóval és lúdgégelevessel, folytatva sültekekkel és jó borokkal, fűszerezve szónoklatokkal és üdvözlő táviratok fölolvásával, beszámoltak a Kossuth-alapról, az általuk adományozott, jó tanuló ceglédi diákok ösztöndíjáról, a Kossuth nevet viselő gimnáziumról, majd a Kossuth körről, melynek háromszáz taglétszáma volt a századfordulón és Kossuth Ferenc volt a díszelnöke. Olyankor szót ejtettek a Kossuth körtéről, mely gyümölcsöt kilencven évvel ezelőtt *Gelsei Biró Vince* kisbérvarsányi volt negyvennyolcas honvéd huszárszázados nemesített és egy köteg oltógallyal ajándékozta meg őket.

Az újjászervezett Százasküldöttség 1973-ban átalakult múzeumbarát körré. Van elnöke, titkára és nagy summa pénze a jelentős tagdíjakból. Tagjai jelen vannak az időszaki kiállításokon, tárlatlátogatásokon, továbbra is ápolják a magyar polgári forradalom hagyományait és elsődendő feladatuk a történelmi és néprajzi emlékek gyűjtése. Számos tag hozza be a múzeumba a régi házakból kimustrált használati tárgyait, de hozzák a paraszti élet ittfelajtott munkaeszközeit és a felbecsülhetetlen értékű feljegyzéseket, a régi szerződéseket és végrendeleteket, a különböző nemzetségek sárgult iratait, a gazdálkodási följegyzéseket és a leltárkönyveket, Begyűjtik a tanyák bútoraikat s az öreg konyhák, kemencék cserépfazekait, a baromfiudvar és az istállók, ólak fölszereléseit.

Tavaly szeptember végén résztvettek egy kétnapos autóbustúrán. Meglátogatták a monoki Kossuth-múzeumot, Szerencs, Sárospatak, Sátoraljaújhely történelmi nevezetességeit. Nagyban tervezetük a turini látogatás megismétlését, annak egy év múlva leendő százszázadik évfordulóján, a nagyapák útján Itáliába, ahová a fölszabadult jobbágyok elmentek megköszönni a földet és az emberi jogokat.

Ötvenhárom 20—40 éves volt közöttük, ők legfeljebb gyerekkorukban láthatták Kossuthot, ellenben negyvenheten, 50—80 évesek, már állottak előtte a ceglédi piac-téren fegyveresen a most meglengetett zászló alatt. Ötven volt jobbágy, tizenegy kézműves és huszonkét értelmiségi akadt közöttük. És mert éppen venyigeszedésre volt alkalmas az évszak, többen közülük — a kormányzó engedélyével — megszedték bicskáikkal a szőlővesszőket. Azóta terem itt Cegléden a Kossuthszőlő.

A kormányzó egy dobozban száztizennegy aláírásával ellátott fényképét küldte el a ceglédi polgármesternek, az kiosztotta valamennyit a ceglédieknek, körösieknek és az abonyiaknak. Számos család őrzi a turini remete arcképét ma is. Amelyik famíliának magva megszakadt, onnan behozták a múzeumba.

A Százasküldöttség együtt maradt. Minden január 24-én, a kormányzóval történt találkozás emlékére összejön a városi tanács dísztermében, közgyűlést tart aktuális politikai kérdésekről — korábban mindig ellenzéki hangon —, felsorolják az elhaltakat és beiktatják az új tagokat — anák helyére a fiakat. A közgyűlést ebéd követte a Népkörben, kezd-